

C-646/20. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2020. december 1.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Bundesgerichtshof (Németország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2020. október 28.

Felülvizsgálati kérelmet előterjesztő fél:

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Landesamtsaufsicht

Ellenérdekű fél a felülvizsgálati eljárásban:

TB

Az alapeljárás tárgya

A 2201/2003 rendelet („Brüsszel IIa” rendelet) – A „határozat” fogalma – Házasság magánúton való felbontása – Másik tagállamban való elismerés

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogi alapja

Az uniós jog értelmezése, EUMSZ 267. cikk

Előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1. Házasság felbontásáról szóló, a „Brüsszel IIa” rendelet értelmében vett határozatnak minősül-e a házasságnak a 2014. szeptember 12-i 132. sz. olasz törvényerejű rendelet (Decreto Legge) (132/2014. sz. törvényerejű rendelet) 12. cikke alapján történő megszüntetése?

2. Az első kérdésre adott nemleges válasz esetén: A „Brüsszel IIa” rendelet közokiratokra és egyezségekre vonatkozó 46. cikkében foglalt szabályozásnak

megfelelően kell-e kezelni a házasságnak a 2014. szeptember 12-i 132. sz. olasz törvényerejű rendelet (Decreto Legge) (132/2014. sz. törvényerejű rendelet) 12. cikke alapján történő megszüntetését?

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.; helyesbítések: HL 2013. L 82., 63. o.; HL 2018. L 33., 5. o.; a továbbiakban: „Brüsszel IIa” rendelet), különösen az 1. cikk (1) bekezdésének a) pontja, a 2. cikk 4. pontja, a 21. cikk (1) bekezdése és a 46. cikk

A hivatkozott nemzeti jogi rendelkezések

Personenstandsgesetz (a személyi állapotról szóló törvény, a továbbiakban: PStG), különösen a 16. § (1) bekezdése első mondatának 3. pontja.

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsgerichtsbarkeit (a családi ügyekben követendő eljárásról és a nemperes eljárásokról szóló törvény, a továbbiakban: FamFG), különösen a 97. § (1) bekezdésének második mondata és az 107. § (1) bekezdésének első mondata

A 2014. november 10-i 162. sz. törvénnyé átalakított 2014. szeptember 12-i 132. sz. olasz Decreto legge (törvényerejű rendelet), különösen a 12. cikk

A tényállás és az alapeljárás rövid bemutatása

- 1 TB német és olasz állampolgársággal rendelkezik, férje csak olasz állampolgár. TB és férje 2013. szeptember 20-án Berlinben (Németország) házasságot kötött, amiről házassági anyakönyvi kivonatot állítottak ki.
- 2 2017. március 30-án megjelentek a pármai Ufficio di Stato Civile (anyakönyvi hivatal, Olaszország) előtt, és kijelentették, hogy nincsen sem kiskorú, sem gondozásra szoruló nagykorú, sem súlyos fogyatékkal élő nagykorú, sem a megélhetéshez elegendő jövedelemmel nem rendelkező nagykorú gyermekük, egymással nem kötnek vagyónátruházási megállapodást, és közös megegyezéssel el kívánnak válni. 2017. május 11-én az anyakönyvi hivatal előtt személyesen erősítették meg ezt a nyilatkozatot. 2018. február 15-én ismét megjelentek az anyakönyvi hivatal előtt, 2017. március 30-i nyilatkozataikra hivatkoztak, és kijelentették, hogy házasságukat meg akarják szüntetni, amire vonatkozóan semmilyen eljárás nincs folyamatban. Miután e nyilatkozatokat 2018. április 26-án a pármai anyakönyvi hivatal előtt megerősítették, 2018. július 2-án az

anyakönyvi hivatal TB részére a 2201/2003 rendelet 39. cikke szerinti igazolást állított ki, amelyben megerősítette a házasság 2018. február 15-i hatállyal történő felbontását.

- 3 TB azt kérte az illetékes Standesamt von Berlinton (berlini anyakönyvi hivatal, Németország), hogy a házasság felbontásáról állítson ki német házassági anyakönyvi kivonatot. Az anyakönyvi hivatalnak azonban kételyei merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az anyakönyvezéshez szükséges-e a FamFG 107. §-a szerinti elismerés, és ezért határozathozatal céljából az Amtsgerichthez (helyi bíróság, Németország) fordult. A helyi bíróság 2019. július 1-jei végzésével felszólította az anyakönyvi hivatalt, hogy a házasság bíróságon kívül, magánúton való, 2018. február 15-i felbontásával csak az illetékes hatóság általi, a FamFG 107. §-a (1) bekezdésének első mondata szerinti elismerés megtörténtét követően egészítse ki a házassági anyakönyvi bejegyzést.
- 4 TB-nek az Amtsgericht (helyi bíróság) 2019. július 1-jei végzésével szemben benyújtott fellebbezése sikeres volt. A Kammergericht (regionális felsőbíróság, Németország) megváltoztatta a helyi bírósági végzést, és elrendelte, hogy az anyakönyvi hivatal ne tegye függővé a házassági anyakönyvi bejegyzést a házasság Olaszországban való felbontásának a hatáskörrel rendelkező hatóság általi előzetes elismerésétől.
- 5 Ezzel szemben a hatáskörrel rendelkező hatóság, a Senatsverwaltung für Inneres und Sport (bel- és sportügyi szenátusi hivatal, Németország), amely az anyakönyvi hivatalok felügyeletét látja el, a helyi bírósági végzés helybenhagyása iránt felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Bundesgerichtshofhoz (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország).

Az előzetes döntéshozatalra utalás indokainak rövid bemutatása

- 6 Az eljárás tárgyát az a kérdés képezi, hogy bejegyezhető-e további elismerési eljárás nélkül a német házassági anyakönyvbe a házasság magánúton, Olaszországban a házastársak által az anyakönyvvezető előtt tett egybehangzó nyilatkozatával való felbontása.
- 7 A német jog szerint a házassági anyakönyvet – többek között a házasság felbontása esetén – módosításokkal és utalásokkal kell kiegészíteni és helyesbíteni (a PStG 16. §-a (1) bekezdése első mondatának 3. pontja). Erre a külföldön hozott jogerős határozat is alapul szolgálhat. A házasság külföldön történő felbontásáról szóló határozatot csak akkor ismerik el, ha a hatáskörrel rendelkező hatóság megállapította, hogy az elismerés feltételei teljesültek (a FamFG 107. §-a).
- 8 A „Brüsszel IIa” rendelet 21. cikkének (1) bekezdése értelmében vett határozat esetén azonban elismerési eljárásra nincs szükség (a FamFG 97. §-a (1) bekezdésének második mondata). Ebben az esetben a határozatot Németországban külön eljárás nélkül ismerik el. A házassági anyakönyvbe való

bejegyzéshez elegendő a „Brüsszel IIa” rendelet 39. cikkében említett igazolás bemutatása.

- 9 Olaszországban a kérdést előterjesztő bíróság által előadottak alapján a következő jogi helyzet áll fenn: A 2014. november 10-i 162. sz. törvénnyé átalakított 2014. szeptember 12-i 132. sz. olasz törvényerejű rendelet (Decreto Legge) (a továbbiakban: 132/2014. sz. törvényerejű rendelet) alapján a házastársak nem kötelesek bírósághoz fordulni, ha a házasság felbontását kívánják, hanem egyszerűen a házasság egyezség útján történő felbontását is választhatják.
- 10 A házastársak ügyvédjeik jelenlétében az alábbiakban megállapított, a törvényben részletesebben meghatározott feltételek mellett egyezsége köthetnek a házasság felbontásáról (a 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 6. cikke), vagy – a jelen ügghöz hasonlóan – a 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 2014. december 12-én hatályba lépett 12. cikkének (1) bekezdése szerint az illetékes polgármester mint az anyakönyvi hivatal vezetője előtt ügyvédi képviselő nélkül egyezsége köthetnek a házasság felbontásáról, feltéve, hogy (amint azt a 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 12. cikkének (2) bekezdése szabályozza) nincsen sem kiskorú gyermekük, sem cselekvőképtelen, súlyos fogyatékkal élő vagy a megélhetéshez elegendő jövedelemmel nem rendelkező nagykorú gyermekük. Az anyakönyvvezető átvette a házastársak személyes nyilatkozatait, amelyek nem terjedhettek ki vagyónátruházásokra, és felszólította a házastársakat, hogy az egyezség megerősítése érdekében legkorábban 30 nappal a nyilatkozatok átvételét követően jelenjenek meg előtte (a 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 12. cikkének (3) bekezdése). A nyilatkozatok benyújtása és a megerősítés közötti időszakban az anyakönyvvezető ellenőrizheti a házastársak nyilatkozataiban foglaltak helytállóságát (például a gondozásra szoruló gyermekek hiányát), és a házastársaknak lehetőségük van arra, hogy felülvizsgálják döntésüket, és adott esetben eltérő döntést hozzanak. Amennyiben a házastársak megerősítik az egyezségüket, az a bírósági határozat helyébe lép.
- 11 Felmerül a kérdés, hogy a házasságnak a házastársak anyakönyvvezető előtt tett egybehangzó nyilatkozataival való, olasz jog szerint felbontása a „Brüsszel IIa” rendelet hatálya alá tartozik-e. Amennyiben a kérdésre adott válasz nemleges, az anyakönyvi hivatal felügyeletét ellátó szerv felülvizsgálati kérelme megalapozott lenne, és a házasság olaszországi felbontása csak az illetékes hatóság jóváhagyását követően jegyezhető be a német anyakönyvbe.
- 12 A jogirodalom különböző válaszokat ad erre a kérdésre, a kérdést előterjesztő bíróság azonban hajlik arra, hogy a kérdésre nemleges választ adjon, mivel hiányzik a bíróság konstitutív közreműködése. A kérdésre adott válasz attól függ, hogy miként kell értelmezni a „határozat” „Brüsszel IIa” rendeletben használt fogalmát.
- 13 A „Brüsszel IIa” rendelet 2. cikkének 4. pontja szerint a rendelet értelmében „határozat” a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése, valamint szülői felelősségre vonatkozó határozat, amelyet egy tagállam bírósága

mond ki, függetlenül a határozat elnevezésétől, ideértve az ítéletet vagy végzést. A „Brüsszel IIa” rendelet 2. cikkének 1. pontja értelmében „bírósnak” kell tekinteni a tagállamok valamennyi, a rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatóságát. Ebből tehát arra lehet következtetni, hogy valamely állami hatóság beavatkozása szükséges ahhoz, hogy határozatról lehessen szó. E beavatkozás jellegét illetően azonban nem lehet kötelező következtetéseket levonni. Mindazonáltal a házasság felbontásával összefüggésben a „[kimondott] határozat” megfogalmazás az állami hatóság konstitutív, nem pusztán nyilvántartásba vételre szorító közreműködésére utal.

- 14 A Bíróság eddig csak közvetetten foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a házasság magánúton való felbontása a „Brüsszel IIa” rendelet hatálya alá tartozik-e (lásd: 2017. december 20-i Sahyouni ítélet, C-372/16, EU:C:2017:988).
- 15 Ezen eljárás tárgya az a kérdés volt, hogy az egyik házastárs által egy szíriai vallási bíróság előtt tett egyoldalú nyilatkozat útján történő házasságfelbontás a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló, 2010. december 20-i 1259/2010/EU tanácsi rendelet (HL 2010. L 343., 10. o., a továbbiakban: „Róma III” rendelet) tárgyi hatálya alá tartozik-e. A Bíróság szerint az ilyen nem állami házasságfelbontás nem minősül a „Róma III” rendelet 1. cikkének (1) bekezdése értelmében vett házasságfelbontásnak. Kétségtelen, hogy a házasság magánúton való felbontása nincs kifejezetten kizárva a „Róma III” rendelet hatálya alól. A „Róma III” rendelet valamely „bírósnak[hoz]” fordulásra és valamely „eljárás” létrehozására történő hivatkozásai azonban egyértelművé teszik, hogy e rendelet kizárólag az állami bíróság vagy hatóság, illetve a felügyelete alatt álló szerv által kimondott házasságfelbontásra vonatkozik (2017. december 20-i Sahyouni ítélet, C-372/16, EU:C:2017:988, 39. pont). A „Róma III” rendelet és a „Brüsszel IIa” rendelet tárgyi hatályának összhangban kell lennie annak érdekében, hogy a házasságfelbontás kifejezés fogalmi meghatározása mindkét rendeletben azonos legyen.
- 16 A „Róma III” rendelet célja, hogy a részt vevő tagállamok között megerősített együttműködést hozzon létre a házasság felbontására és a különválásra irányuló eljárások során alkalmazandó jog terén (2017. december 20-i Sahyouni ítélet, C-372/16, EU:C:2017:988, 44. pont). A „Róma III” rendelet elfogadásakor a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamok jogrendszerükben egyedül a hatósági jellegű szervek hozhattak az érintett jogterületen jogi kötőerővel bíró határozatokat. Meg kell tehát állapítani, hogy az uniós jogalkotó kizárólag azokat a helyzeteket tartotta szem előtt, amelyekben a házasság felbontását valamely állami bíróság vagy hatóság, illetve a felügyelete alatt álló szerv mondja ki (2017. december 20-i Sahyouni ítélet, C-372/16, EU:C:2017:988, 45. pont). Még ha a „Róma III” rendelet elfogadása óta több tagállam is bevezette volna a jogrendjében a házasság valamely állami hatóság beavatkozása nélkül történő felbontásának lehetőségét, mindazonáltal a „Róma III” rendelet hatályának a nem állami házasságfelbontásra való kiterjesztéséhez az uniós jogalkotó kizárólagos hatáskörébe tartozó intézkedésekre lenne szükség. Így a „házasságfelbontás”

„Brüsszel IIa” rendeletben szereplő fogalom meghatározása fényében a „Róma III” rendelet célkitűzéseiből kitűnik, hogy ez utóbbi rendelet hatálya csak az állami bíróság vagy hatóság, illetve a felügyelete alá tartozó szerv által kimondott házasságfelbontásra terjed ki (2017. december 20-i Sahyouni ítélet, C-372/16, EU:C:2017:988, 48. pont).

- 17 Jóllehet a Bíróság ezzel a „házasságfelbontás” „Róma III” rendeletben szereplő fogalom meghatározását értelmezte, a házasságfelbontásra vonatkozó, „Brüsszel IIa” rendelet 2. cikkének 4. pontja értelmében vett határozat csak abban az esetben hozható meg, ha a házasságfelbontást állami bíróság vagy hatóság, illetve felügyelete alá tartozó szerv mondta ki. Ebből az ítéletből ugyanakkor nem vonható le a következtetés, hogy e felügyeletnek milyen szintűnek és jogi minőségűnek kell lennie.
- 18 Csak az állami hatóság konstitutív közreműködése biztosíthatja a „gyengébb” házastárs védelmét a házasság felbontásával összefüggő hátrányokkal szemben, mivel a bíróság vagy a hatóság csak ebben az esetben akadályozhatja meg az állami közreműködési aktus elutasításával a házasság felbontását. A kérdést előterjesztő bíróság szerint ez nem lehet másképp a „Brüsszel IIa” rendelet hatálya esetében sem, mivel a „Brüsszel IIa” rendelet 21. cikkének (1) bekezdése azon a megfontoláson alapul, hogy éppen ennek biztosítása várható el a valamely tagállamban hozott, házasságfelbontásra vonatkozó határozattól (lásd még a „Brüsszel IIa” rendelet (21) preambulumbekendését).
- 19 E megfontolások azonban amellet szólnak, hogy a 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 12. cikke szerinti, olasz anyakönyvi hivatal előtti házasságfelbontás a „Brüsszel IIa” rendelet hatálya alá nem tartozó, nem állami házasságfelbontásnak minősüljön, mivel az olasz anyakönyvvezető nyilvánvalóan nem rendelkezik e követelményeknek megfelelő vizsgálati hatáskörrel.
- 20 Ilyen értékelés mellett szól az a körülmény is, hogy a „Brüsszel IIa” rendelet elfogadásakor az uniós jogalkotónak semmi oka nem volt arra, hogy figyelembe vegye a szerződéses házasságfelbontásnak Olaszországban előírtakhoz hasonló formáit, mivel azokat ebben az időpontban a tagállamok joga nem írta elő. Nem lehet tehát abból kiindulni, hogy a házasságfelbontásnak csak jóval a „Brüsszel IIa” rendelet elfogadását követően bevezetett lehetősége konstitutív állami közreműködési aktus hiányában megfelelné a „Brüsszel IIa” rendelet 21. cikkének (1) bekezdésével elérni kívánt, a határozat külön eljárás nélküli elismerésére irányuló jogalkotói célkitűzésnek.
- 21 Ezenkívül az uniós jogalkotó időközben a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről szóló, 2019. június 25-i (EU) 2019/1111 tanácsi rendelettel (HL 2019. L 178., 1. o.; a továbbiakban: „Brüsszel IIb” rendelet) a 2022. augusztus 1-jét követő időszakra vonatkozóan kifejezetten rendelkezett az ilyen helyzetekről. A „Brüsszel IIb” rendelet 65. cikkének (1) bekezdése értelmében ezen időpontot követően az eredeti eljárás

helye szerinti tagállamban jogilag kötelező erővel bíró, többek között a házasság felbontásával kapcsolatos közokiratokat és megállapodásokat külön eljárás nélkül el kell ismerni a többi tagállamban is.

- 22 Amint az a „Brüsszel IIb” rendelet (14) preambulumbekzdésében is szerepel, az uniós jogalkotó a határozat feltételének tekinti, hogy valamely bíróság vagy hatóság általi jóváhagyásra érdemi vizsgálatot követően kerüljön sor. Az uniós jogalkotó a rendelet átdolgozásával tehát olyan eljárásokat is a rendelet hatálya alá kíván vonni, amelyekben a hatóságok más módon – például csak nyilvántartásba vétellel – vesznek részt. Ennek alapján levonható a következtetés, miszerint a „Brüsszel IIa” rendelet az uniós jogalkotó álláspontja szerint sem terjed ki az ilyen határozatra, és ezért nem alkalmazható a házasság olasz anyakönyvi hivatal előtti felbontására.
- 23 A második kérdést illetően a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a házasság 132/2014. sz. törvényerejű rendelet 12. cikke alapján történő felbontása a „Brüsszel IIa” rendelet 46. cikke alapján sem ismerhető el. E rendelkezés a „Brüsszel IIb” rendelet 65. cikkének (1) bekezdésétől eltérően nem nevesíti a házasságfelbontást, hanem kizárólag végrehajtható közokiratokra és egyezségekre utal. Ez azonban az e szempontból végrehajtható okiratok és egyezségek hiányában nem vonatkozhat a házasság felbontására.
- 24 Összességében véve nem vezethető le egyértelműen a helyes értelmezés sem a „Brüsszel IIa” rendeletből, sem pedig a Bíróság korábbi ítélezési gyakorlatából, ezért a két kérdést a Bíróság elé kell terjeszteni.